

S|OM

**Sivilombudsmannens forebyggingsenhet
mot tortur og umenneskelig behandling
ved frihetsberøvelse**

BESØKSRAPPORT

**Ålesund sentralarrest
11. mars 2015**

Sunnmøre politidistrikt
Politimester Ingar Bøen
Postboks 1353 Sentrum
6001 Ålesund

S | O M

Ålesund kommune
Team folkehelse og velferd
Legevaktsjef Karsten Vingen
Postboks 1521
6025 Ålesund

Vår referanse
2015/720

Deres referanse

Vår saksbehandler
Johannes Flisnes Nilsen

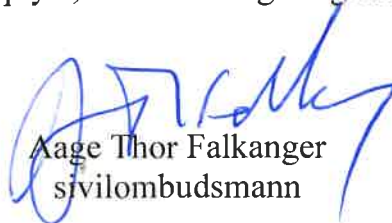
Dato
18.05.2015

OVERSENDELSE AV RAPPORT ETTER FOREBYGGINGSENHETENS BESØK TIL ÅLESUND SENTRALARREST

Det vises til Sivilombudsmannens besøk til Ålesund sentralarrest 11. mars 2015, gjennomført av forebyggingsenheten mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse.

Vedlagt følger rapporten fra besøket. Sivilombudsmannen ber om å bli orientert om oppfølgingen av rapportens anbefalinger innen medio juli 2015.

Sunnmøre politidistrikt og legevakten i Ålesund bes om å utforme sine svarbrev slik at de kan offentliggjøres. Dersom brevene inneholder opplysninger som ikke kan gjøres offentlig kjent, bes det om at dette opplyses om og at det sendes en sladdet versjon av brevene som kan offentliggjøres. Det bes om at hjemmel for å unnta opplysningene oppgis. Med mindre annet er opplyst, vil det bli lagt til grunn at brevene kan offentliggjøres i sin helhet.

Aage Thor Falkanger
sivilombudsmann

Helga Fastrup Ervik
kontorsjef
forebyggingsenheten

Vedlegg

Kopi til:
Politidirektoratet
Justis- og beredskapsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Helsedirektoratet

Innhold

1	Om Sivilombudsmannens forebyggingsmandat.....	2
2	Sammendrag	2
3	Generell informasjon om arrester i Sunnmøre politidistrikt.....	4
4	Gjennomføring av besøket	5
5	Funn og anbefalinger.....	5
5.1	Generelt.....	5
5.2	Hendelser og tvangsbruk.....	5
5.2.1	Alvorlige hendelser	5
5.2.2	Bruk av tvangsmidler	7
5.2.3	Visitasjon	7
5.2.4	Dublering	8
5.3	Sittetid og avhjelpende tiltak	8
5.3.1	Sittetid i arrest	8
5.3.2	Tiltak for å lette tiden i arrest.....	9
5.4	Helsetjenester	10
5.4.1	Tilgang til helsehjelp.....	10
5.4.2	Konfidensialitet.....	11
5.4.3	Faglig uavhengighet.....	11
5.4.4	Dokumentasjon av skader	12
5.5	Beskyttelsestiltak.....	13
5.5.1	Informasjon og varslinger.....	13
5.6	Fysiske forhold.....	15
5.6.1	Mottaksrommet	15
5.6.2	Cellene	16
5.6.3	Opphold i friluft	17

1 Om Sivilombudsmannens forebyggingsmandat

På bakgrunn av Norges tilslutning til tilleggsprotokollen til FNs torturkonvensjon er Sivilombudsmannen gitt et eget mandat for å forebygge tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.¹ Det er opprettet en egen forebyggingsenhet ved Sivilombudsmannens kontor for å gjennomføre mandatet.

Forebyggingsenheten foretar regelmessige besøk til steder der mennesker er frihetsberøvet, for eksempel fengsler, politiarrester, psykiatriske institusjoner og barnevernsinstitusjoner. Besøkene kan være varslede eller uvarslede.

På bakgrunn av besøkene skal det avgis anbefalinger med sikte på å forebygge tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Sivilombudsmannen, ved forebyggingsenheten, har adgang til alle steder for frihetsberøvelse og til å føre private samtaler med personer som er fratatt friheten. Videre har enheten tilgang til alle nødvendige opplysninger av betydning for forholdene under frihetsberøvelse. Under besøkene søker enheten å avdekke risikofaktorer for krenkelse gjennom egne observasjoner og samtaler med de berørte. Samtaler med de frihetsberøvede er særlig prioritert.

I arbeidet med å ivareta forebyggingsmandatet har Sivilombudsmannen også utstrakt dialog med nasjonale myndigheter, sivilt samfunn og internasjonale menneskerettighetsorganer.

2 Sammendrag

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet besøkte Ålesund sentralarrest 11. mars 2015. Arresten har status som primærarrest i Sunnmøre politidistrikt og har totalt ti celler. Besøket var uanmeldt. Helhetsinntrykket er at arresten ledes og drives på en solid måte.

Under besøket undersøkte forebyggingsenheten politiets håndtering av alvorlige hendelser og tvangsinngrep. Det hadde ikke forekommet selvmord i arresten, men flere selvmordsforsøk var avverget det siste halvåret. Rutinene for fysisk tilsyn var i all hovedsak tilfredsstillende. En dokumentgjennomgang viste imidlertid at resultatet av tilsyn overfor risikoarrestanter kunne dokumenteres bedre.

Foreliggende informasjon tyder på at politiet har klare rutiner for bruk av håndjern, og at visitering gjennomføres etter en individuell vurdering av en tjenesteperson med samme kjønn. Likevel ble det gitt anbefalinger om å forbedre rutiner for gjennomføring av kroppsvisitasjon.

Sunnmøre politidistrikt har hatt et relativt lavt antall oversittelser de siste årene, selv om tallene har variert betydelig. En gjennomgang av saker med sittetid over to døgn viser likevel mangelfull dokumentering av tiltak for å fremskaffe fengselsplass. Det er viktig å starte arbeidet med å fremskaffe fengselsplasser så tidlig som mulig og at tiltakene dokumenteres. Foreliggende informasjon tyder på at politiet gjennomfører tilretteleggingstiltak for å avhjelpe isolasjonsvirkninger, særlig i form av hyppige opphold i luftegård, unntaksvis også i samvær med andre arrestanter.

---

¹ Sivilombudsmannsloven § 3a.

Det ble undersøkt om arrestantenes rett til tilgang til helsehjelp ble respektert. Det er positivt at politiet synes å ha en lav terskel for fremstilling til legevakt, men dette stiller strenge krav til at helsepersonellet er bevisst på sin rolle. Helsepersonellets oppgave er utelukkende å vurdere pasientens helsetilstand. Når undersøkelser av arrestanter initieres av politiet øker risikoen for at helsevurderingene omformes til samlebandsavgjørelser, der fokuset flyttes fra helsevurdering av pasienten til en «klarering for arrest». Dette kan føre til at pasientens andre helsebehov overses, og til en uheldig undergraving av tillitsforholdet mellom pasient og helsepersonell.

Under besøket ble det avdekket at både politiet og legevakten bør gjøre mer for å hindre rolleblanding. En gjennomgang av arrestjournalene gir eksempler på at det føres at innsatte er «vurdert av lege til ok for innsettelse i arrest». Samtaler med legevaktledelsen tydet på at helsefremstillinger fra arrest oppfattes som sakkyndigoppdrag der legen utfører et oppdrag for politiet. Dette er uheldig. Legevakten mangler videre en prosedyre ved mistanke om uforholdsmessig maktbruk eller skader på arrestanten forårsaket av politiet.

Det ble også pekt på at politiet kan forbedre sine rutiner for å påse at arrestantene snarest mulig gis informasjon om rettighetene sine. Ved flere anledninger fremgår det at arrestanten først er orientert om rettighetene dagen etter innsettelsen.

Forebyggingsenheten foretok en befaring i arrestlokalet. Det ble pekt på at luftkvaliteten på enkelte av cellene var svært lite tilfredsstillende og at strakstiltak bør settes i gang for å bedre luftkvaliteten. Cellene var malt i en mørk gråfarge og de fleste cellene manglet tilstrekkelig fargekontrast mellom gulv og vegg. Videre gjorde manglende tilgang på klokke og dagslys at arrestanter vil kunne ha problemer med å tidsorientere seg. Foreliggende informasjon tyder på at arrestantene daglig tilbys opphold i friluft. Enheten anbefalte også mindre bygningsmessige tilpasninger for å avskjerme lufteområdet fra innsyn.

På bakgrunn av besøket fant forebyggingsenheten grunn til å gi følgende anbefalinger:

- Politiet bør etablere rutiner for å føre resultatet av tilsyn med risikoarrestanter i arrestjournal, med fokus på arrestantens pustefrekvens og kroppsstilling.
- Politiet bør endre lokalt instruksverk slik at det fremgår at det bare er risikoarrestanter som skal tilses automatisk hver halvtime.
- I tilfeller der full avkledning etter en individuell vurdering anses nødvendig, bør inngrepet gjennomføres i to trinn slik at det unngås at arrestanten er helt naken.
- Det bør vurderes å skaffe egnede rivesikre klær dersom en konkret selvmordsfare konstateres. Det bør unngås at arrestanten er naken i arresten.
- Politiet bør påse at alle henvendelser om fengselsplass samt resultatet av disse føres i arrestjournalen. Videre bør begrunnelse for fristoversittelse alltid føres i arrestjournalen.
- Politiet bør sikre at særskilte tiltak ved innsettelse av mindreårige i arrest dokumenteres i arrestjournalen i tråd med Politidirektoratets føringer.
- Politiet bør opprettholde innsatsen for å bøte på uheldig virkninger av isolasjon, særlig ved å vurdere muligheten for besøk utenfra der personer har opphold seg i arresten utover to døgn.
- Politiet bør sikre at det foretas påtalemessige vurderinger om behov for isolasjon er tilstede i den enkelte sak, og sikre at vurderingen føres i arrestjournalen.
- Politiet bør ikke kunne høre hva som sies i pasientrommet. Politiet bør heller ikke kunne se inn i

pasientrommet, med mindre helsepersonellet i særlige tilfeller selv ber om dette.

- Legevakten bør sikre at de aldri utfører medisinske undersøkelser som er, eller oppfattes å være, en godkjenning av selve arrestoppholdet. Politiet bør bidra til at en slik oppfatning ikke spres til arrestantene.
- Legevakten bør ha et kamera tilgjengelig slik at eventuelle skader på arrestanter kan dokumenteres av legen i pasientjournalen.
- Politiet bør sikre at alle arrestanter gis skriftlig og muntlig informasjon om sine rettigheter som innbrakt eller pågrepet så snart som mulig etter innsettelsen.
- Politiet bør etablere en rutine om at alle arrestanter blir bedt om å signere en erklæring om at de er blitt informert om rettighetene sine på et språk de forstår.
- Politiet bør sikre at informasjonsmateriellet om rettigheter ved pågrep og innbringelse oppdateres for å tydeliggjøre at varslingsplikten til forsvarer gjelder uavhengig av tid på døgnet.
- Politiet bør fjerne metallringene som er fastmontert i trebenken i mottaksrommet.
- Politiet bør iverksette strakstiltak for å sikre tilfredsstillende luftkvalitet på alle cellene og gi cellene en fargekontrast mellom gulv og vegg for å lette arrestantenes orienteringsevne.
- Politiet anbefales å se på mulighetene for å oppgradere cellene slik at de får en mer human utforming. Det bør installeres klokker på alle cellene.
- Politiet bør vurdere bygningsmessige tiltak som skjermer atriet for innsyn fra allmennheten uten at dette går på bekostning av tilgang på dagslys.
- Politiet bør sikre at alle tilbud om opphold i friluft loggføres i arrestjournalen, også der arrestanten ikke benytter tilbudet.

3 Generell informasjon om arrester i Sunnmøre politidistrikt

Sentralarresten i Sunnmøre politidistrikt er lokalisert på politistasjonen i Ålesund. Den har status som distriktets primærarrest. Arresten har totalt ti celler.

Politidistriktet opplyser at lensmannskontorene ved Ørsta/Volda og Ulstein/Hareid er utstyrt med celler. Ifølge politiet benyttes disse kun til korte opphold i forbindelse med avhør, fremstilling til tingretten i Volda mv.

Ansvarsforhold i sentralarresten er regulert i lokal instruks.² Politimesteren har delegert ansvaret for daglig drift av sentralarresten i Ålesund til en vaktlagsleder. Når det gjelder bruk av de andre arrestlokalene i politidistriktet, er det vedkommende lensmann som har det overordnede ansvaret. Ansvar og oppgaver for innsettelse og tilsyn ligger til den tjenesteperson ved enheten som til enhver tid har vakttjeneste i arresten.

Politiet opplyste om at det som regel er én fast tjenestemann som har arresttjeneste, og at denne i utgangspunktet har ansvaret under hele vekten. Det ble opplyst at sentralarresten ofte står tom, og at én tjenestemann som hovedregel er tilstrekkelig. Ved behov foretas oppbemanning. Distriktet

---

² Spesialinstruks, Arrestinstruks for Sunnmøre politidistrikt, sist revidert 19. november 2014.

hadde på besøkstidspunktet to arrestforvarere med fengselsskolebakgrunn (en av disse var i permisjon), mens de øvrige som hadde tjeneste i arresten var polititjenestemenn.

4 Gjennomføring av besøket

Det uvarslede besøket ble innledet med et møte med politiets tilstedeværende ledelse, ved politistasjonssjefen og leder for ordensseksjonen. Ettersom besøket ikke var varslet på forhånd ble det fremlagt et brev med anmodning om å få tilgang til informasjon om arrestdriften, inkludert instruksverk og tilsynsrapporter. I tillegg ba enheten om utskrift av individuelle arrestjournaler for de siste fjorten dagers innsettelse og for alle arrestanter med opphold over to døgn de siste tre månedene.

Det ble så foretatt en befaring av arrestlokalene, inkludert samtlige celler, korridor, inkvireringsrom, signaleringsrom, arrestgarasje og lufteatrium. Under befaringsen gav politiet en demonstrasjon av arrestens inkomstrutiner, blant annet rutiner for visitering, bruk av tvangsmidler og håndtering av helsemessige forhold. Det var ingen arrestanter i sentralarresten på besøkstidspunktet. Rapportens funn og anbefalinger er dermed i større grad enn tidligere rapporter basert på samtaler med ansatte, dokumentgjennomgang og befaring. Det ble også gjennomført et møte med ledelsen ved den kommunale legevakten i Ålesund.

Til slutt ble det gjennomført et oppsummeringsmøte med politiledelsen hvor foreløpige funn og anbefalinger ble presentert.

Under besøket deltok følgende personer fra Sivilombudsmannens kontor:

- Helga Fastrup Ervik (kontorsjef, jurist)
- Kristina Baker Sole (seniorrådgiver, lege)
- Johannes Flisnes Nilsen (rådgiver, jurist)

5 Funn og anbefalinger

5.1 Generelt

Helhetsinntrykket er at sentralarresten ledes og drives på en solid måte. Driften bærer gjennomgående preg av at det er gode rutiner for å ivareta arrestantenes behov.

5.2 Hendelser og tvangsbruk

5.2.1 Alvorlige hendelser

Under besøket undersøkte forebyggingsenheten det rapporterte omfanget av selvskading, selvmordsforsøk, selvmord, vold, trusler og fysisk maktbruk. Politiets rutiner for å forebygge slike hendelser ble også undersøkt.

Tilstedeværende politiledelse opplyste at det ikke hadde forekommet selvmord i arrest i Sunnmøre politidistrikt, men at flere selvmordsforsøk var avverget det siste halvåret (se nedenfor). Politiet oppga at mulig selvmordsrisiko og andre risikofaktorer vurderes før innsettelse i arrest. Dersom helsetilstanden vurderes som usikker, blir arrestanten kjørt til lege for helsevurdering før innsettelse i

arrest.³ Under befaringen ble det redegjort for politiets rutiner for spørsmål om helsetilstand ved inkvirering. Rutinene fremstod som gode, og de var nedfelt i lokalt instruksverk.

Forebyggingsenhetens gjennomgang viste også at rutinene for fysisk tilsyn av arrestantene, slik de angis i lokalt instruksverk, i all hovedsak var i samsvar med sentralt regelverk om forsvarlig tilsyn av arrestanter. Arrestinstruksen inneholdt imidlertid en setning om at det «skal føres tilsyn med innsatte en gang hver halvtime». Senere i samme instruks fremgikk det at personer som faller utenfor personkretsen i politiarrestforskriften § 2-5 andre ledd ikke automatisk skal tilses hver halvtime. Det kan dermed antas at man i første setning har ment tilsyn med risikoarrestanter etter forskriften § 2-5 andre ledd. Denne feilen bør rettes opp.

Videre er det montert elektroniske kortlesere ved hver celledør. Det fremgår også av lokal instruks at resultat av tilsyn med risikoarrestanter, herunder pustefrekvens og liggstilling, alltid skal føres i arrestjournalen. En gjennomgang av arrestjournalene viser at resultat av tilsyn i liten grad er dokumentert for risikoarrestanter. Ved flere anledninger omtales innsettelse på celle med videoovervåking og inspeksjon hvert 30. minutt på grunn av rus, uten at ytterligere tiltak er dokumentert før innsatte dimitteres morgenen etter. Dette bør skjerpes inn.

Der det skjer overføring til andre etater – som kriminalomsorgen – opplyste politidistriktet at det ikke foreligger spesielle rutiner, utover at det er etablert god kontakt mellom partene og at informasjon utveksles ved behov. Erfaringer fra forebyggingsenhetens besøk så langt viser at politiet kan sitte på informasjon om selvmordsrisiko eller andre alvorlige forhold som det er viktig at kriminalomsorgen gjøres oppmerksom på.⁴ Forebyggingsenheten vil understreke at politiet og kriminalomsorgen har et felles ansvar for å sikre god informasjonsflyt og samhandling ved overføring av sårbare arrestanter til fengsel. Politiet kan utlevere nøkkelinformasjon til kriminalomsorgen fra individuelle arrestjournaler for å fremme «straffegjennomføringsmessige formål» uten hinder av taushetsplikten.⁵

Politidistriktene er i en sentral instruks pålagt å registrere alle uønskede hendelser og personskader.⁶ Formålet er å sikre at uønskede hendelser rapporteres og behandles på en enhetlig måte i politiet, at risikofaktorer og farefulle forhold forebygges eller avdekkes, og at relevante tiltak kan settes inn.

Politiet fremla alle rapporter om uønskede hendelser (RUH) for 2014 og så langt i 2015. Totalt var det fire avviksmeldinger, tre av dem gjaldt forsøk på selvmord (to av disse gjaldt samme arrestant). Det første selvmordsforsøket ble oppdaget ved en rutinesjekk som fanget opp kvelningsforsøk med en genser. I arrestjournalen fremgår det at ambulanse kom til stedet. Arrestanten ble senere flyttet til ny celle, hvor kameraovervåking ble slått på. Noen timer senere forsøkte arrestanten igjen å kvele seg, denne gangen med et laken. Kvelningsforsøket ble fanget opp via videoovervåking og avverget. Arrestanten ble fremstilt til lege og innlagt på psykiatrisk avdeling. Et selvmord ble også avverget i 2015 ved at kvelningsforsøk ble fanget opp via kameraovervåking.

---

³ Dette følger også av lokalt instruksverk, punkt 6.1.

⁴ Besøksrapport Tønsberg sentralarrest 14. og 20. oktober 2014, side 7.

⁵ Jf. politiregisterforskriften § 54-7 første ledd.

⁶ Politidirektoratet, Håndbok i systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS) 2014, Del 1 Instruks 3.0.

Anbefalinger

- Politiet bør etablere rutiner for å føre resultatet av tilsyn med risikoarrestanter i arrestjournal, med fokus på arrestantens pustefrekvens og kroppstilling.
- Politiet bør endre lokalt instruksverk slik at det fremgår at det bare er risikoarrestanter som skal tilses automatisk hver halvtime.

5.2.2 Bruk av tvangsmidler

Bruk av håndjern har vært gjenstand for et kritisk søkelys av blant andre Spesialenheten for politisaker.⁷ Forebyggingsenheten har vurdert politiets rutiner for håndjernbruk i forbindelse med pågrepelse, arrest og etter innsettelse. Videre har enheten undersøkt hvilke andre tvangsmidler som er tilgjengelige i sentralarresten i Ålesund.

Enheten har et begrenset grunnlag for å vurdere om det forekommer uforholdsmessig bruk av håndjern ved innsettelse i arresten. Redegjørelsen under befaringen tydet likevel på at politiet har klare rutiner for bruk av håndjern ved overlevering av arrestanter fra innsatspersonell til arrest. Etter det som ble opplyst forekommer det bare helt unntaksvis at håndjern beholdes på etter inkvirering.

Politidistriktet oppgav at de også har tilgang til fotjern, *body-cuff*,⁸ spyttmaske, strips og transportbelte. I henhold til lokalt instruksverk kan slike tvangsmidler benyttes ved spesielt krevende transporter. Sentralarresten benytter ikke belteseng eller tvangstrøye, som ikke er tillatte tvangsmidler.

5.2.3 Visitasjon

Under besøket undersøkte forebyggingsenheten politiets rutiner for visitering ved innsettelse i arrest.

Etter politiets redegjørelse av visitasjonsrutinene legger enheten til grunn at visitering gjennomføres av en tjenesteperson med samme kjønn etter en individuell vurdering. Det samme følger av lokal arrestinstruks.⁹ Forebyggingsenheten finner det likevel naturlig å vise til tidligere anbefalinger til politiet om å innføre en rutine der full avklodning ved visitasjon gjennomføres i to trinn, slik at arrestanten slipper å være helt naken. Dette er en praksis som er anbefalt av Den europeiske torturforebyggingskomiteen (CPT),¹⁰ og som både Vestfold¹¹ og Søndre Buskerud¹² politidistrikt vil innføre.

Videre fremkom det under besøket at alle klær tas fra arrestanten der det konstateres selvmordsfare.¹³ I likhet med de andre arrestene som forebyggingsenheten har besøkt, anbefales det

---

⁷ Se Spesialenheten for politisaker, årsrapport 2012 side 12, årsrapport 2008 side 16 og Tor-Geir Myhrer, Bastet og bundet – rettslige rammer for bruk av håndjern, Universitetsforlaget 2012.

⁸ «Body-cuff» er et system som består av hånd- og fotjern, som festes til et hoftebelte med reimer som gir mulighet for gradert bevegelsesfrihet.

⁹ Spesialinstruks, Arrestinstruks for Sunnmøre politidistrikt, sist endret 19. november 2014, punkt. 4.1.

¹⁰ CPTs besøk til Nederland 2011, [CPT/Inf (2012) 21], side 23, avsnitt 32.

¹¹ Oppfølgingsbrev fra Vestfold politidistrikt 16. februar 2015.

¹² Oppfølgingsbrev fra Søndre Buskerud politidistrikt 6. februar 2015.

¹³ Jf. også lokalt arrestinstruks punkt 4.1.

at Ålesund sentralarrest vurder å kjøpe inn egnede, rivesikre klær som kan benyttes dersom det vurderes å være en konkret selvmordsrisiko.¹⁴

Anbefalinger

- I tilfeller der full avkledning etter en individuell vurdering anses nødvendig, bør inngrepet gjennomføres i to trinn slik at det unngås at arrestanten er helt naken.
- Det bør skaffes egnede rivesikre klær dersom en konkret selvmordsfare konstateres. Det bør unngås at arrestanten er naken i arresten.

5.2.4 Dublering

Sentralt tilsynsutvalg for politiarrestene fikk under besøk til Sunnmøre politidistrikt i 2014 opplyst at man ved enkelte anledninger måtte plassere flere arrestanter i samme celle (dublering).¹⁵ Under møtet med politiledelsen 11. mars 2015 tok forebyggingsenheten opp spørsmålet om dublering. I følge ledelsen kunne man med stor grad av sikkerhet si at dublering ikke forekommer i Sunnmøre politidistrikt. Det ble samtidig understreket at man ikke hadde noe system for å registrere forekomsten, slik at antakelsen ikke kunne verifiseres uten å sette i gang et svært tidkrevende arbeid.

Selv om bruk av dublering etter det opplyste ikke forekommer, er det viktig for arrestantenes rettsikkerhet at eventuelle fremtidige tilfeller registreres. Det kan her nevnes at Romerike politidistrikt har utviklet et registreringsskjema for dette formålet.¹⁶

5.3 Sittetid og avhjelpende tiltak

5.3.1 Sittetid i arrest

Generelt Under besøket tok forebyggingsenheten opp politiets arbeid med å overholde fristen for sittetid i politiarrest, og det ble innhentet statistikk for å vurdere utviklingen.

Tall fra Politidirektoratet for perioden 2008-2013 viser at Sunnmøre politidistrikt har hatt et relativt lavt antall oversittelser i perioden. Tallet har imidlertid variert betydelig. I 2008 var det 28 tilfeller av oversitting, i 2010 var tallet 60 og i 2013 var det brakt ned til 35 tilfeller.¹⁷ Ifølge direktoratet utgjør dette henholdsvis 2,6, 5,4 og 4 prosent av antall totale arrestforhold. Som påpekt i foregående besøksrapporter gir dette tallet trolig ikke et helt dekkende bilde av utfordringenes størrelse. Dette skyldes at prosentandelen beregnes med utgangspunkt i alle som settes i arrest, inkludert innbrakte etter politiloven som aldri kan sitte så lenge som to døgn. Ifølge Politidirektoratet vil statistikk om oversitting fra og med 2014 utelukkende omfatte tall for pågripelser etter straffeprosessloven.

Tall fra Sunnmøre politidistrikt viser at antall oversittelser har økt igjen i 2014 til 57 tilfeller. I lokalt instruksverk gis tilfredsstillende rutiner for overføring innen fristregelen på to døgn, herunder krav om dokumentasjon av tiltak. En gjennomgang av et større utvalg arrestjournaler i saker med sittetid over to døgn viser imidlertid at det svært sjelden føres begrunnelse for fristoversittelse i arrestjournalen, og at henvendelser til kriminalomsorgen for å fremskaffe fengselsplass sjelden er

---

¹⁴ Sml. Besøksrapporter fra Tønsberg sentralarrest 14. og 20. oktober 2014 og fra Drammen sentralarrest 22. oktober 2014.

¹⁵ Sentralt tilsynsutvalg for politiarrestene, rapport fra Sunnmøre politidistrikt 10. april 2014, side 2.

¹⁶ Sivilombudsmannens forebyggingsenhet, Besøksrapport fra Lillestrøm sentralarrest 2. februar 2015, side 8-9.

¹⁷ Politidirektoratet, Oversittere i politiarresten fra 2008 til 2013, statistikknotat 1/2014.

dokumentert. I mange tilfeller er det overhodet ikke dokumentert noen tiltak for å fremskaffe fengselsplass.¹⁸ Forebyggingsenheten understreker viktigheten av å starte arbeidet med å fremskaffe fengselsplasser så tidlig som mulig, og at tiltakene bør dokumenteres.

Mindreårige Ifølge tall fra Sunnmøre politidistrikt satt det to mindreårige i sentralarresten i 2013 og seks i 2014. I tillegg satt én mindreårig i arresten i Ulstein/Hareid i 2013. Det lengste oppholdet som ble registrert i sentralarresten for en mindreårig i 2014 var 23 timer og 10 minutter. Normal sittedid for mindreårige i 2013 og 2014 var atskillig kortere, mellom 2-5 timer.

Det er innført egne rutiner i lokalt instruksverk om tiltak ved innsettelse av mindreårige i arrest.¹⁹ I følge de skriftlige rutineene skal barnevern og pårørende varsles umiddelbart ved innsettelse av mindreårige, vurdering av alternativene til innsettelse skal fremkomme av arrestjournalen og det skal fremkomme hvilken tilsynsform som velges samt hvem som har besluttet dette. Disse rutineene er i samsvar med Politidirektoratets føringer for innsettelse av mindreårige i arrest.²⁰ En gjennomgang av arrestjournalene til innsatte under 18 år viser at vurderingene av alternativ til innsettelse og hvilken tilsynsform som velges og hvem som har besluttet det ikke alltid fremkommer av arrestjournalen.

Det finnes en barnevernvakt i Ålesund, lokalisert i samme bygning som arresten. Barnevernvakten hadde ikke kontortid på besøkstidspunktet.

Anbefalinger

- Politiet bør påse at alle henvendelser om fengselsplass samt resultatet av disse føres i arrestjournalen. Videre bør begrunnelse for fristoversittelse alltid føres i arrestjournalen.
- Politiet bør sikre at særskilte tiltak ved innsettelse av mindreårige i arrest dokumenteres i arrestjournalen i tråd med Politidirektoratets føringer.

5.3.2 Tiltak for å lette tiden i arrest

Dersom lengre opphold i arresten ikke kan unngås, er det viktig at politiet iverksetter tiltak som kan lette tiden. Opphold i politiarrest innebærer at arrestantene oppholder seg på cellen 22-24 timer i døgnet og dermed i praksis i full isolasjon. På grunn av de store psykiske påkjenningene dette kan ha på mennesker som ofte befinner seg i en krise, er tiltak for å bryte isolasjonen nødvendige.

I en dom mot staten i den såkalte glattcellesaken i Oslo tingrett 2. juni 2014²¹, konstaterte retten krenkelse av retten til vern om privatliv etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 8 og brudd på diskrimineringsforbudet i EMK artikkel 14. I etterkant av dommen har Riksadvokaten utformet midlertidige retningslinjer til for påtalemyndigheten.²² Politidirektoratet har laget midlertidige retningslinjer om politiets oppfølgingsansvar.²³

¹⁸ Det sentrale tilsynsutvalget for arrestene peker i sin rapport 10. mars 2014 på det samme.

¹⁹ Dette i tråd med anbefalinger fra Sentralt tilsynsutvalg for politiarrestene etter besøk til sentralarresten 10. mars 2014.

²⁰ Brev fra Politidirektoratet til politidistriktene, sjef for særorgan og Sysselmannen på Svalbard, 15. mars 2013.

²¹ A mot Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet, dom i Oslo tingrett 2. juni 2014, publisert TOSLO-2013-103468.

²² Riksadvokaten, Midlertidige retningslinjer om bruk av politiarrest, brev 24. juni 2014.

²³ Politidirektoratet, Bruk av politiarrest – presiseringer og midlertidige retningslinjer, brev 4. juli 2014.

Ifølge retningslinjene skal behovet for isolasjon av arrestanten vurderes løpende og det skal foretas vurderinger av om isolasjon er forsvarlig ut fra arrestantens helsetilstand. Disse vurderingene skal nedtegnes i arrestjournalen. Dersom det ikke er behov for å isolere den pågrepne, men opphold i politiarrest er eneste alternativ, skal det iverksettes tiltak i form av kontakt med andre innsatte eller økt kontakt med ansatte, besøk utenfra, gjennomføring av telefonsamtaler, hyppigere lufting mv.

Sunnmøre politidistrikt har utarbeidet et midlertidig lokalt rundskriv for oppfølging av Riksadvokatens og Politidirektoratets føringer.²⁴ Det er imidlertid viktig at også reglene i den lokale arrestinstruksen tolkes i lys av det midlertidige rundskrivet. Ifølge den lokale arrestinstruksen skal innsatte i politiarrest ikke gis adgang til å motta eksterne besøk fra andre enn advokat eller konsulær representant med mindre særlige grunner taler for dette. De midlertidige sentrale og lokale føringene forutsetter imidlertid at arrestanter som ikke skal isoleres kan gis tillatelse til å motta besøk av andre enn advokat og lege etter en påtalemessig vurdering av behov for å dempe isolasjonsvirkningene.²⁵

En gjennomgang av arrestjournaler om oversittelse for de siste tre månedene tyder på at politiet gjennomfører tilretteleggingstiltak for å avhjelpe isolasjonsvirkninger, særlig i form av hyppige opphold i luftegård, unntaksvis også i samvær med andre arrestanter. Dette er positivt. Henvendelser til kriminalomsorgen bør dokumenteres bedre (se punkt 5.3.1) og de påtalemessige vurderingene som gjøres om behov for isolasjon bør føres i arrestjournalen.

Anbefalinger

- Politiet bør opprettholde innsatsen for å bøte på uheldig virkninger av isolasjon, særlig ved å vurdere muligheten for besøk utenfra der personer har opphold seg i arresten utover to døgn.
- Politiet bør sikre at det foretas påtalemessige vurderinger om behov for isolasjon er tilstede i den enkelte sak, og sikre at vurderingen føres i arrestjournalen.

5.4 Helsetjenester

5.4.1 Tilgang til helsehjelp

Under besøket undersøkte forebyggingsenheten om arrestantenes rett til tilgang til helsehjelp i sentralarresten ble respektert i praksis.

Det fremkom at politiet hadde en lav terskel for å fremstille arrestanter til legevakt. Legevakten hadde aldri opplevd at arrestantene selv ringte fra arresten. Det kan nevnes at Ålesund sentralarrest har en teknisk løsning for telefoni som gjør det mulig for arrestantene å ha en privat samtale med helsepersonell, etter at politiet først har forsikret seg om mottakerens identitet.

Helt unntaksvis gjennomfører legene helseundersøkelser i arresten, men undersøkelsene blir normalt gjort på legevakten. Samarbeidet med legevakten beskrives som godt av politiets ledelse. Legevakten bekreftet dette. Det er i utgangspunktet positivt at politiet opplyser å ha en lav terskel for

---

²⁴ Politimesterens rundskriv nr. 3/2014 – Midlertidige retningslinjer vedrørende varetekt/politiarrest for Sunnmøre politidistrikt, 1. juli 2014.

²⁵ Jf. direktoratets brev side 5 og politimesterens rundskriv nr. 3/2014.

fremstilling. Dette stiller imidlertid strenge krav til at helsepersonellet er bevisst på sin rolle (se punkt 5.4.3 nedenfor).

5.4.2 Konfidensialitet

Forebyggingsenheten har sett nærmere på håndteringen av arrestantenes personlige opplysninger i forbindelse med helsevurdering og -behandling.

Praksis ved Ålesund sentralarrest ble opplyst å være at arrestanter fremstilles til legevakt etter politiets begjæring. Ifølge legevaktledelsen står politifolkene normalt i gangen utenfor legekantoret. Unntaket er dersom legen vurderer sikkerheten slik at politiet bør være til stede. Legevakten synes innforstått med at de kan bestemme om en helseundersøkelse skal gjennomføres uten politiet til stede.

Den europeiske torturforebyggingskomiteen (CPT) har understreket viktigheten av å ivareta tillitsforholdet mellom lege og pasient under helseundersøkelser:

«All medical examinations of persons in police custody must be conducted out of hearing of law enforcement officials, and unless the doctor concerned requests otherwise in a particular case, out of sight of such officials.»²⁶

Politiet bør på denne bakgrunnen ikke kunne høre hva som sies under en helseundersøkelse, uansett om det er politiet som har initiert undersøkelsen. Dersom helsepersonellet ber om det i særlige tilfeller, kan politiet oppholde seg innen synsvidde. Eventuell rømningsfare må ivaretas av politiet ved sikring av utgangene fra pasientrommet. Forebyggingsenheten er oppmerksom på at pasientrommenes utforming kan gjøre det vanskelig å gjennomføre en helseundersøkelse som forutsatt av CPT. Det kan her nevnes at legevakten i Tønsberg har gått til innkjøp av øreklokker med radio som kan benyttes dersom politiet må være til stede i rommet på grunn av sikkerhetsrisiko.

Anbefalinger

- Politiet bør ikke kunne høre hva som sies i pasientrommet. Politiet bør heller ikke kunne se inn i pasientrommet, med mindre helsepersonellet i særlige tilfeller selv ber om dette.

5.4.3 Faglig uavhengighet

Som nevnt har politiet i Ålesund en lav terskel for fremstilling til legevakt, og det er ofte politiet som tar initiativ til en undersøkelse for å forsikre seg om at arrestanten ikke har helseproblemer som tilsier at vedkommende ikke bør sitte i arrest. Fra politiets ståsted er en slik tilnærming forståelig.

I en slik situasjon er det imidlertid avgjørende at helsepersonellet er bevisst sin egen rolle. Helsepersonellets oppgave er (unntatt i sakkyndige oppdrag) utelukkende å vurdere pasientens helsetilstand. Dette gjelder også der undersøkelsen er initiert av politiet. I slike tilfeller øker imidlertid risikoen for at helsevurderingene gradvis omformes til samlebandsavgjørelser, der fokuset flyttes fra helsevurdering av pasienten til en «klarering for arrest». Dette kan føre til at pasientens andre helsebehov overses, og til en uheldig undergraving av tillitsforholdet mellom pasient og helsepersonell.

---

²⁶ CPT standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2013, side 11-12, avsnitt 42.

Under besøket ble det derfor undersøkt hvordan politiet og legevakten hindrer denne formen for rolleblending. En gjennomgang av arrestjournalene gir eksempler på at det føres at innsatte er «vurdert av lege til ok fortsettelse i arrest» og liknende. Fra politiets side ble det likevel antatt at slike formuleringer kunne bero mer på innarbeidet sjargong enn på at politiet forstod legevaktens helsevurderinger på denne måten. Uansett vil det kunne undergrave tilliten til helsepersonellet dersom arrestantene overhører at legen har «klarert» deres opphold i arresten.

Legevaktledelsens betraktninger om dette temaet aktualiserer imidlertid spørsmålet om legevakten i tilstrekkelig grad er bevisste på risikoen for en rolleblending. Ettersom det ofte er politiet som initierer fremstillingene og som også faktureres i etterkant, tyder samtaler med legevaktledelsen på at dette oppfattes som en type sakkyndigoppdrag der legen skal utføre et oppdrag for politiet. Selv om det ikke foreligger konkrete klager på mangelfull helsehjelp, anser forebyggingsenheten en slik misforståelse som uheldig. Det vises her til FNs prinsipper om medisinsk etikk fra 1982, der det blant annet fremgår:

«It is a contravention of medical ethics for health personnel, particularly physicians, to be involved in any professional relationship with prisoners or detainees the purpose of which is not solely to evaluate, protect or improve their physical and mental health»²⁷

Det bør understrekes at det er viktig at helsepersonellet har klart for seg skillet mellom hva som er sakkyndige oppgaver som blod- og utåndingsprøver, der helsepersonellet utfører oppdrag for politiet, og helsehjelp som ytes til arrestanten som pasient.

Anbefalinger

- Legevakten bør sikre at de aldri utfører medisinske undersøkelser som er, eller oppfattes å være, en godkjenning av selve arrestoppholdet. Politiet bør bidra til at en slik oppfatning ikke spres til arrestantene.

5.4.4 Dokumentasjon av skader

Under besøk til legevakten fremkom det at det ikke finnes en prosedyre ved eventuell mistanke om uforholdsmessig maktbruk eller skader på arrestanten forårsaket av politiet. Det ble opplyst at man ikke var kjent med slike episoder, og at dette fremsto som en hypotetisk problemstilling. Legene fører alle funn og vurderinger i pasientjournalen, men har ikke tilgang på eget kamera. Det fremkom at enkelte leger har benyttet seg av eget mobilkamera. Den sistnevnte løsningen er meget uheldig ut fra personvern hensyn og illustrerer behovet for at legevakten har tilgjengelig et eget kamera.²⁸

God dokumentasjon av skader på frihetsberøvede personer er en viktig rettssikkerhetsgaranti og bidrar til å minske risikoen for tortur og umenneskelig behandling. Viktigheten av dette er påpekt av

---

²⁷ UN Principles of Medical Ethics relevant to the role of health personnel, particularly physicians, in the protection of prisoners and detainees against torture, and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, vedtatt 18. desember 1982 av FNs generalforsamling, res 37/194, principle 3.

²⁸ Som en oppfølging av anbefalinger etter Sivilombudsmannens besøk 14. og 20. oktober 2014 har legevakten i Tønsberg kjøpt inn et eget kamera slik at eventuelle skader på arrestantene/pasientene kan dokumenteres av legen i pasientjournalen, jf. brev fra Vestfold politidistrikt 16. februar 2015 (publisert på Sivilombudsmannens hjemmeside).

både CPT og FNs underkomité for forebygging (SPT).²⁹ CPT har gitt uttrykk for at det er ønskelig at det tas fotografier av avdekkede skader, som legges ved pasientjournalen.³⁰

Anbefalinger

- Legevakten bør ha et kamera tilgjengelig slik at eventuelle skader på arrestanter kan dokumenteres av legen i pasientjournalen.

5.5 Beskyttelsestiltak

5.5.1 Informasjon og varslinger

Under besøket til sentralarresten undersøkte forebyggingsenheten om arrestantene gis informasjon om saken og rettighetene sine, og om retten til å kontakte forsvarer og til å underrette pårørende ble respektert i praksis.

Informasjon om rettigheter

En gjennomgang av arrestjournalene tyder på at politiet kan forbedre sine rutiner for å påse at arrestantene snarest mulig gis informasjon om rettighetene sine. Ved flere anledninger fremgår det at arrestanten først er orientert om rettighetene dagen etter innsettelsen, uten at det er ført noen begrunnelse for denne forsinkelsen.

I sin rapport til norske myndigheter i 2011, anbefalte CPT at:

«...the information booklet on rights, [it] should be given to all detained persons as soon as they are brought into a police establishment, and should be properly explained to them to ensure that they are in the position to understand their rights and to exercise them effectively.»³¹

Under besøket fremkom det også at sentralarresten i Ålesund ikke har etablert rutiner der arrestantene blir anmodet om å undertegne en erklæring som attest på at de har blitt informert om rettighetene sine som pågrepet eller innbrakt, på et språk de forstår. Det vises her til CPTs anbefalinger til Norge i overnevnte rapport:

«...the Committee reiterates its recommendation that the persons concerned be requested to sign a statement attesting that they have been informed of their rights in a language they understand. In cases where alcohol or drug intoxication prevents a person from making a valid statement, this request should be made as soon as the person is in a suitable mental state.»³²

I Norges svar om oppfølging av rapporten ble det uttalt at:

«The police will [also] follow the recommendation that the persons concerned should sign a statement attesting that they have been informed of their rights. If they are intoxicated and not able to make a valid statement, the statement will be made as soon as the person is in a suitable state.»³³

---

²⁹ CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2013, kapittel IV, side 94 flg; FNs underkomité for forebygging (SPT), Report on the Visit to the Maldives, (2009) CAT/OP/MDV/1, side 6, avsnitt 112.

³⁰ CPT Standards [full referanse note over], side 95, avsnitt 74: «Further, it would be desirable for photographs to be taken of the injuries, and photographs should also be placed in the medical file».

³¹ CPT/Inf (2011) 33, side 14, avsnitt 17.

³² Se note over.

³³ Norges svar på CPTs rapport, CPT/Inf (2012) 20, side 5, avsnitt 17.

Av rettssikkerhetshensyn bes det om at sentralarresten i Ålesund følger opp de sentrale føringene fra Politidirektoratet på dette punktet.

Underretting om innsettelse til pårørende/tredjeperson

Foreliggende informasjon tyder på at rutinene for underretting til pårørende eller tredjeperson følges.

Varsel til forsvarer

Foreliggende informasjon tyder på at sentralarresten ivaretar arrestantenes rett til å varsle sin forsvarer og til å ha fortrolige samtaler med vedkommende, enten per telefon eller i arrestens besøksrom.

Under forebyggingsenhetens besøk til arrester i 2014 fremkom det at informasjonsbrosjyren om rettigheter som er utarbeidet av Politidirektoratet ikke er oppdatert etter CPTs siste anbefalinger. CPT ga uttrykk for bekymring over at:

«...the relevant provisions of the Circular of the General Prosecutor provide that if the person is arrested after 10 p.m., contact with a lawyer may be postponed until the following morning. The CPT recommends that the Norwegian authorities take the necessary steps to ensure that the right of access to a lawyer is granted in all cases from the outset of deprivation of liberty and that the above Circular is amended accordingly.»³⁴

CPTs anbefaling på dette punkt ble fulgt opp ved endring av Riksadvokatens rundskriv 4/2006 den 24. mars 2012. Som følge av endringen skal følgende nå gjelde:

«Ein forespurnad om å melde frå til advokat bør til vanleg etterkomast snarast råd og seinast 2 timar etter at den pågripne har kome til politistasjon eller lensmannskontor.»

Under befaringen til Ålesund sentralarrest fikk forebyggingsenheten se et informasjonsark om «Rettigheter og plikter» som deles ut til arrestantene, der Riksadvokatens rundskriv ikke er innarbeidet.

Forebyggingsenheten har ikke grunn til å tro at varsel til advokat unnlates i disse tilfellene. Tvert imot er den lokale arrestinstruksen for Ålesund sentralarrest brakt i samsvar med riksadvokatens rundskriv 4/2006. Det er likevel uheldig at informasjonsmateriell som deles ut om rettigheter og plikter ved pågrep/innsettelse inneholder feilaktig informasjon. Inntil feilen er rettet opp bør politiet, i de tilfeller der innsettelse i arrest skjer etter kl. 22.00, klargjøre muntlig at advokat alltid skal kunne kontaktes dersom arrestanten ønsker dette.

I den mest oppdaterte elektroniske utgaven utarbeidet av Politidirektoratet finnes den samme feilinformasjonen. Feilen er gjentatt både når det gjelder innsattes rettigheter som pågrepet etter straffeprosessloven og rettigheter som innbrakt etter politiloven.³⁵ Dette er et forhold forebyggingsenheten har tatt opp med Politidirektoratet.

---

³⁴ CPT/Inf/ (2011) 33, side 13, avsnitt 13 (formateringer utelatt).

³⁵ Se lenke med feilinformasjon her: https://www.politi.no/rad_fra_politiet/rettigheter/pagrepet/

Anbefalinger

- Politiet bør sikre at alle arrestanter gis skriftlig og muntlig informasjon om sine rettigheter som innbrakt eller pågrepet så snart som mulig etter innsettelsen.
- Politiet bør etablere en rutine om at alle arrestanter blir bedt om å signere en erklæring om at de er blitt informert om rettighetene sine på et språk de forstår.
- Politiet bør sikre at informasjonsmateriellet om rettigheter ved pågrep og innbringelse oppdateres for å tydeliggjøre at varslingsplikten til forsvarer gjelder uavhengig av tid på døgnet.

5.6 Fysiske forhold

5.6.1 Mottaksrommet

Under befaringen noterte forebyggingsenheten at en trebenk i mottaksrommet (inkvireringsrommet) hadde påmontert tre små metallringer. Under befaringen antok politiet at man kunne benytte metallringene til å lenke arrestanter med håndjern til trebenken, men at dette ikke skjer i praksis. Forebyggingsenheten mener metallringene bør fjernes.

Det vises her til CPTs anbefalinger til Norge fra 2011. Etter besøk i sentralarresten i Skien hadde CPT følgende å si om bruk av slike anordninger:

«In the reception areas of both Oslo Police Headquarters and Skien District Police Headquarters, there were wall-mounted metal rails to which persons could be attached. The CPT has misgivings about the practice of handcuffing detained persons to fixtures in police establishments. While it may be necessary in certain situations for a person in police custody to be handcuffed, attaching the person to wall fixtures cannot be a substitute for proper temporary holding facilities. Therefore, the Committee recommends that steps be taken to ensure that wall fixtures of the kind described above are removed from all police establishments.»³⁶

I sitt svar avslo norske myndigheter å fjerne disse metallstengene, og viste til at det kunne bli nødvendig under massearrestasjoner av en viss størrelsesorden (fra 10 til 200), eller for kortvarig sikring av sterkt berusede/utagerende arrestanter.³⁷

Forebyggingsenheten finner grunn til å påpeke at man i sentralarresten i Tønsberg har fjernet slike metallstenger på eget initiativ, og at ledelsen i Søndre Buskerud politidistrikt har sagt at de vil følge opp enhetens anbefalinger om fjerning.³⁸ I sentralarresten i Drammen hadde man for øvrig funnet en tilfredsstillende måte å håndtere mottaksfasen på (også ved massearrestasjon) uten å måtte ty til fastlenking til veggen.³⁹

³⁶ CPT/Inf (2011) 33, side 16, avsnitt 25.

³⁷ CPT/Inf (2012) 20, side 9, punkt 25.

³⁸ Oppfølgingsbrev Søndre Buskerud politidistrikt 6. februar 2015.

³⁹ Se nærmere i besøksrapport Drammen sentralarrest 22. oktober 2014, side 18.

Anbefalinger

- Politiet bør fjerne metallringene som er fastmontert i trebenken i mottaksrommet.

5.6.2 Cellene

Arresten har totalt ti celler på cirka seks kvadratmeter, hvorav åtte er drukkenskapsceller (glattceller) og to betegnes som varetektsceller. Etter det opplyste vil pågrepne etter straffeprosessloven også bli plassert i drukkenskapscellene dersom de to varetektscellene er opptatt. Det finnes et dusjrom til bruk for arrestantene.

Drukkenskapscellene har et toalett faststøpt i et hjørne i cellen og har en drikkevannskilde («drikkespiss»). Nedskylling etter toalettbesøk skjer av de ansatte fra utsiden av cellen. Samtlige celler kan overvåkes med kamera som er plassert slik at toalettområdet ikke er synlig. Drukkenskapscellene har flatt gulv uten forhøyninger, og er utstyrt med flammehemmende madrass. De to varetektscellene har i tillegg en sengebrisk av tre, en vask og et toalett. Innsatte på varetektscellene får utdelt ordinært sengetøy, mens arrestanter i drukkenskapscelle får utdelt et brannsikkert teppe.

Cellene er malt i en mørk gråfarge og de fleste cellene mangler tilstrekkelig fargekontrast mellom gulv og vegg. Dette kan svekke arrestantenes romfølelse og orienteringsevne i en situasjon som ofte oppleves som kaotisk og usikker. Slike fysiske forhold kan fremkalle eller forverre klaustrofobiske opplevelser og angst hos arrestantene.⁴⁰ Som et minimum bør politiet sikre at arrestantene blir i stand til å skjelve mellom gulv og vegg ved tilstrekkelig fargekontrast. For øvrig bemerkes det at selv om celler må males med overflater som tåler hyppig rengjøring og bruk av høytrykksspyler (Epoxy eller liknende), bør det være mulig å male cellene med andre beroligende farger enn grå.

Selv om alle cellene stod tomme, var luftkvaliteten på enkelte av drukkenskapscellene svært lite tilfredsstillende. Dette ble tatt opp med ledelsen i det avsluttende møtet, som vedgikk problemet og viste til langvarige utfordringer med ventilasjonsanlegget. Forebyggingsenheten understreker at videre bruk av disse cellene ikke bør skje uten strakstiltak for å bedre luftkvaliteten.

Alle cellene hadde en lyskilde i taket, som kunne styres utenfra med to lysbrytere (hovedlys og nattlys). Ingen av cellene hadde tilfredsstillende tilgang til dagslys, bare et lite felt med glassbyggerstein høyt på veggen. På dette punktet vises det til at CPT etter sitt forrige besøk til Norge anbefalte å sikre at personer som er frihetsberøvet i 24 timer eller mer får tilgang til tilstrekkelig dagslys.⁴¹

Selv om cellene i hovedsak er utformet i tråd med standard byggeprogram for politiarrester, mener forebyggingsenheten at politiet bør se på hvordan cellene kan oppgraderes for å gi dem et mer humant preg. Særlig bør løsninger for å sikre bedre dagslysinfall vurderes særskilt ved fremtidige vedlikeholds- eller byggeprosjekter. I denne sammenhengen kan det nevnes at man i sentralarresten i Tønsberg har innredet en celle for å ivareta særlig utsatte arrestanters behov, slik som mindreårige og pågrepne som har sittet over to døgn i arrest.⁴²

⁴⁰ Se forebyggingsenhetens besøksrapport fra Tønsberg sentralarrest 14. og 20. oktober 2014, side 21.

⁴¹ CPT/Inf (2011) 33, side 18-19, avsnitt 33. Sml. også Den europeiske politikodeks av 19. september 2011, § 56.

⁴² Besøksrapport Tønsberg sentralarrest 14. og 20. oktober 2014, side 21.

Ingen av cellene hadde tilgang til klokke. Manglende innfall av både dagslys og klokke gjør at arrestanter vil kunne ha problemer med å tidsorientere seg. Det bør derfor prioriteres særskilt å installere egnede klokker. CPT anbefalte i sin siste rapport fra besøk i Norge at alle celler i politiarrest utstyres med klokke.⁴³ Det sentrale tilsynsutvalget for politiarrestene påpekte i sin forrige rapport om sentralarresten i Ålesund at:

«Tilsynet vil fremheve at det er uheldig at det ikke er tilgang til klokke under oppholdet i arresten. Tap av tidsfølelse forsterker den mentale belastningen ved isolasjon, og kan føre til ytterligere mentale lidelser.»

Anbefalinger

- Politiet bør iverksette strakstiltak for å sikre tilfredsstillende luftkvalitet på alle cellene og gi cellene en fargekontrast mellom gulv og vegg for å lette arrestantenes orienteringsevne.
- Politiet anbefales å se på mulighetene for å oppgradere cellene slik at de får en mer human utforming. Det bør installeres klokker på alle cellene.

5.6.3 Opphold i friluft

Det er anledning til å oppholde seg i friluft. Dette skjer i et utendørs atrium på cirka 15 kvadratmeter som er lokalisert midt i politibyggget med åpning opp til en offentlig parkeringsplass. Det er innsyn fra deler av politibyggget, og noe innsyn fra parkeringsplassen i etasjen over. Som tidligere påpekt av det sentrale arresttilsynet, er det uheldig at arrestantene ikke er skjermet for innsyn fra allmennheten.⁴⁴ I dette tilfellet kan innsynsproblematikken løses ved relativt enkle bygningsmessige tiltak, slik som å sette opp vegger i «frostet» glass for å hindre at forbipasserende kan se ned i atriet fra parkeringsplassen. Utover dette tillates arrestanter å røyke ved inngangspartiet til arrestgarasjen.

En gjennomgang av et større utvalg arrestjournaler tyder på at arrestforvarerne tilbyr arrestantene daglig opphold i friluft. Dette er positivt.

Anbefalinger

- Politiet bør vurdere bygningsmessige tiltak som skjermer atriet for innsyn fra allmennheten uten at dette går på bekostning av tilgang på dagslys.
- Politiet bør sikre at alle tilbud om opphold i friluft loggføres i arrestjournalen, også der arrestanten ikke benytter tilbudet.

---

⁴³ CPT/Inf (2011) 33, side 15, avsnitt 22.

⁴⁴ Se Sentralt tilsynsutvalg for politiarrestene sin rapport fra besøk til Ålesund sentralarrest 10. april 2014, side 2.

S|OM

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse

Kontaktinformasjon:

Telefon: 22 82 85 00
Grønt nummer: 800 800 39
E-post: postmottak@sivilombudsmannen.no

Besøksadresse: Akersgata 8, Oslo
Postadresse: Postboks 3 Sentrum, 0101 Oslo

www.sivilombudsmannen.no/om-torturforebygging/forsiden